

Tìm hiểu về thể Phú trong văn học Trung đại Việt Nam

Phạm Đan Quế trong tập biên khảo về lấy Kiều định nghĩa như

sau :

Phú vốn là một thể văn vần bắt nguồn từ thơ cổ không bắt buộc

phải có đối . Nếu thơ thiên về tả tình thì phú thiên về tả cảnh

nhưng vì cách đặt câu của phú khác với thơ nên thành ra một thể

riêng . Dần dần, phú bị chia làm hai thể rõ rệt :

a. Phú cổ thể theo lối xưa (trước thời nhà Đường) không hạn

định dài ngắn, niêm, đới, thanh âm chí cốt để gieo vần là đủ . Lối này thường có Sở Từ(có dùng chữ hề), tứ tự, lưu thủy ...

Loại Phú cổ (trước nhà Đường) thiên về văn xuôi, không mẹo luật tương đối dễ .

Ví dụ:

Đồng Tước Đài Phú của Khổng Minh Gia Cát Lượng :

Tòng minh hậu dĩ hi du hề

Đặng tàng đài dĩ ngu tình

Kiến Thái Phủ chi quảng khai hề

Quan Thánh đức chi sở dinh

Kiến cao môn chi tha nga hề

Phù song khuyết hồ Thái thanh

Lập trung thiên chi hoa quan hề

Liên phi các hồ Tây thành

Lâm Chương thủy chi trường lưu hề

Vọng viên quả chi tư vinh

Lập song đài ư tả hữu hề

Hữu Ngọc Long dữ Kim Phượng

Lãm Nhị Kiều ư đông nam hề

Lạc triều tịch chi dữ cộng

Phủ Hoàng Đô chi hoành lệ hề

Khám vân hà chi phù động

Hân quần tài chi lai tuy hề

Hiệp Phi Hùng chi cát mộng

Ngưỡng xuân phong chi hoà mục hề

Thính bách điều chi bi minh

Vân thiên tuyên kỳ ký lập hề

Gia nguyện đắc hồ song sinh

Dương nhân hoá vu vũ trụ hề

Tận túc cung vu Thượng kinh

Duy Hoàn, Văn Chi vi thịnh hề

Khởi túc phương hồ thánh minh

Hưu hỹ! Mỹ hỹ!

Huệ trạch viễn dương

Dực tá ngã hoàng gia hê

Ninh bỉ tứ phương

Đồng thiên địa chi qui lượng hê

Tề nhật nguyệt chi huy quang

Vĩnh quý tôn nhi vô cực hê

Đẳng quân thọ ư Đông hoàng

Ngự long kỳ dĩ yêu ngao hê

Hồi loan giá nhi chu chương

Ân hoá cập hồ tứ hải hê

Gia vật phụ nhi dân khang

Nguyện tư đài chi vĩnh cố hê

Lạc chung cổ nhi vị ương !

b) Phú Đường luật được các thi gia đời Đường về sau thường dùng . Phú Đường luật không những có vần mà phải có đối, đúng luật bằng trắc và theo một khuôn khổ nhất định . Đây là thể Phú thông dụng nhất tại Việt Nam ta .

VẦN TRONG PHÚ ĐƯỜNG LUẬT :

Có nhiều cách gieo vần như sau :

a) Độc vận : Toàn bài, từ đầu chí cuối chỉ dùng một vần . Xin tham khảo bài Gia Định thất thủ phú của cụ Phan Văn Trị , dùng độc vận ở cuối bài .

b) Liên vận : Bài phú có nhiều vần liên tiếp .

c) Hạn vận : Bài phú bắt buộc phải theo đúng thứ tự các chữ trong một câu cho sẵn để làm vần cho đủ, không được gieo vần khác vào .

d) Phóng vận : Vần nào cũng được .

Bài phú có nhiều đoạn, mỗi đoạn có nhiều liên, mỗi liên có hai vế đối nhau . Vần phải gieo vào cuối vế thứ nhì, tức là vần ở cuối liên .

CÁCH ĐẶT CÂU :

Tùy theo số chữ và cấu tạo, ta có 5 lối :

a) Tứ tự : Mỗi vế có 4 chữ .

Ví dụ :

Về Thuý Kiều : Tài sắc gồm hai, phong lưu rất mực .

Về Thúc Sinh : Thanh khí lễ hằng, hoa khôi tiếng mộ .

b) Bát tự : Mỗi vế 8 chữ chia thành 2 đoạn bằng nhau .

Ví dụ :

- Bàn vày điểm nước, hoạ đàn đường tơ; Bầu tiên rót rượu, câu thần nói thơ .

- Mà gầy như mai, mà buồn như cúc; mà chau đôi mày, mà vò chín khúc .

c) Song quan : Mỗi vế có từ 5 đến 9 chữ đi liền một mạch .

Ví dụ :

- Cùng nhau vàng đá mấy lời; Dám tiếc tóc tơ một mối .
- Kiếp phong trần đã đến thế thì thôi; Nợ oanh yến phải lấy thân mà trả .

d) Cách cú : Mỗi vế chia thành hai đoạn dài ngắn khác nhau . Ví

dụ :

- Chẳng ngờ gã Giám Sinh, phong tình là đứa; chung lưng con mụ Tú, buôn bán quanh năm .
- Kiếp má hồng toan trả Trời xanh, sực thấy mấy câu thần mộng;
Đoàn nước biếc nổi cồn sóng bạc, thân thương đến khách tri âm .